

NE A SZÍNÉSZ SÍRJON

Bárdos Judit

Perczel Zita, a harmincas évek magyar filmjeinek (Meseautó, Új rokon) sztárja Rómában él, de újabban megfordul hazai színpadon és mozidarabokban is. Nemrégiben vette át gyémántdiplomáját a Színház- és Filmművészeti Főiskolán.

– A magyar rendezők közül kivel dolgozott?

– Először Gaál Bélával, ő fedezett fel, ő adta nekem az első szerepet, az *Új rokont* (1934), vele csináltam a *Meseautót* (1934), azután a *Budai cukrászdát* (1935). Sajnos egy kis baj történt, egymásba szeretünk, a szüleim ezt nem tűrték (huszonöt évvel idősebb volt nálam és nő), és tulajdonképpen így kerültem ki Párizsba. Anyám 1937 karácsonyán feltett a vonatra, Párizsban kaptam egy színpadi szerepet, és kinn maradtam.

Akkoriban úgy forgatták a filmeket, hogy egyik nap például közölték: vegyünk fel tíz közelit! Nem mondták meg, miről van szó a jelenetben, csak azt, hogy most nézz föl, most nézz le, úgy, most kicsit jobbra, kicsit hunyd le a szemedet, most mosolyogj, ne annyira, most jó, elég. Hogy min kell mosolyogni, miért kell félrenézni, nem tudtuk. Csak ruhát kellett közben cserélni, és a sminket igazították meg. Néha a jelenet után tíz nappal vették fel a hozzá tartozó közelképet. Amikor éppen volt még idő a forgatási nap végén.

Kis karókat szögelték le a műteremben, addig lehetett elmenni. Ott meg kellett állni, mert addig volt bevilágítva. A legfárasztóbb az egész forgatásban a bevilágítás volt: órákig kellett ácsorogni, míg a bevilágítást befejezték. Azután a játék hevében az ember megfeledkezett erről, megfordult vagy másfelé nézett, vagy túllépett a jelzésen, és ezzel elrontotta az egészet, kezdhették előlről. A szövegek egyszerűek, rövidek, banálisak voltak, pár perccel a forgatás előtt tanultuk meg.

– Azért az egész filmről, az egész szerepről csak volt valami fogalmad, mielőtt a forgatás megkezdődött?

– Nem. Az *Új rokont* sem olvastam el, pedig az ismert darab volt (Csathó Kálmán színműve). A forgatókönyvet sem olvastam el soha, nekem túlságosan bonyolult volt, tele technikai utasításokkal. Sőt, ez volt akkoriban a gyakorlat a színházban is, a Nemzetiben is. Sosem olvastuk el az egész darabot.

Csak a szerepet küldték ki. Minden szerepre kézzel rá volt írva, hogy kié. Ha átvette egy másik színész, ő is ráírta a nevét. Volt olyan szerepem, amelyen még rajta volt kézírással Jászai Mari neve (Calderón: *Az élet álom*). A színészek foggal-körömmel ragaszkodtak a szerepükhöz, nem akarták visszaadni. Ha vissza kellett adni – mert más kapta meg –, az tragédia volt. Ha jött a Nemzetiből a szerephordó bácsi, a színésznők beteget jelentettek, letagadták magukat, vagy öngyilkossággal fenyegetőztek... Szóval akkoriban még nem tudtam, miről szól a *Vihar*, melyben Arielt játszottam (Ódry Árpád volt Prospero, Bajor Gizi pedig Miranda), vagy a *Tudós nők* (később persze elolvastam őket). Ezeket játszottam a Nemzetiben, és *A dolovai nábob leányában* kaptam szerepet (Herczeg Ferenc színműve). A szerepre készülve a modern darabokat sem olvastuk el akkoriban. A Vígszínházban sem adták oda az egész darabot, csak a szerepet.

– Ne felejtjük el, hogy 16 éves voltál, amikor játszottál a Nemzeti Színházban! Két évig a Nemzeti, majd két évig a Vígszínház tagja voltál, s húszévesen utaztál Párizsba. Hogy kerültél ilyen fiatalon színpadra?

– Tizennégy éves koromban iratkoztam be a Színiakadémiára. A legtöbb lány érettségi után jelentkezett, de azért akadtak rajtam kívül is 14–15–16 évesek. Akadémistaként kezdtem a Nemzetiben játszani, az én drága tanárnóm és barátnóm, Hettyey Aranka, a Nemzeti tagja, pártfogolt.

Évfolyamtársaim nem nagyon szerettek engem. Csupa erőteljes, nagy színészegyéniség: Básti Lajos, Horváth Ferenc, Gobbi Hilda, a második évtől Szörényi Éva, Sennyei Vera, Móricz Lili (Móricz Zsigmond lánya), Fónay Márta. Köztük én úgy éreztem, semmire se vagyok jó. Rettenetesen lámpalázás is voltam. Csak akkor tudtam

sírni, ha belesültem valamibe, de ha sírni kellett – akkor a viláért sem. Hettyey Aranka megnyugtató: „Nem baj. Ne a színész sírjon, hanem a publikum.” Aranyigazság.

Hettyey Aranka hozta el egyszer Voinovich Gézát, a Nemzeti igazgatóját és Csathó Kálmánt, a Nemzeti főrendezőjét „megmutatni nekik az én nagyon tehetséges osztályomat”. Mindenki azt hitte, hogy érte jöttek, csak én tudtam, hogy értem biztosan nem. Egyszer csak meghallom Hettyey hangját: „Perczel és Gellért Bandi menjenek föl a színpadra, és mondják el Rómeó és Júlia találkozását!” Csak addig jutottam, hogy „ah”, mire Hettyey felkiáltott: „Elég! Nem látják, milyen tehetséges?” És másnap küldték a szerepet.

– *Melyik volt ez a szerep?*

– *A dolovai nábob leányában* Szirmainé. Herczeg Ferenc ötven éves írói jubileumát ünnepeltük, a premierre maga Horthy Miklós is eljött. A végén Herczeg Ferencsel együtt hajoltunk meg. Szerencsés voltam, mint a pályámon mindig (magánéletemben annál kevésbé), mert nagy figyelem kísérte debütálásomat.

– *Hogyan kerültél a filmhez?*

– Egy véletlen, a szokásos szerencsém révén. Lakást cseréltünk. Szomszédunk Szlatinay fogorvos lett, aki zeneszerző is volt. Amikor szerződést kötöttek vele az *Új rokon* zenéjére, becsúsztatott az ajtónk alá egy kézzel írott cédulát: „Kedves Kisasszony! Ha van kedve filmben szerepelni, jelentkezzen itt és itt.” (Akkor már, 1934-ben színinövendék voltam és játszottam a Nemzetiben.) Jelentkeztem. Így kaptam meg az *Új rokon* főszerepét, így kezdődött kapcsolatom Gaál Bélával. Egymás után három filmet forgattam vele.

Aztán két filmet csináltam Székely Istvánnal (*Dunaparti randevú*, 1936, *Lovagias ügy*, 1937). Már nagyon támadták Székelyt, amiért felesége, Ágay Irén játszotta minden filmjének főszerepét, ezért úgy döntött, kell egy kis változatosság, és engem szerződtetett. Szerencsém volt, ezek is nagyon sikeres filmek lettek.

Volt még egy szerepem a *Hetenként egyszer láthatom* című filmben, amelyben Szlatinay dolgozott (rendezte Apáthy Imre, 1937). Az utolsó magyar filmem a háború előtt a *Marika* volt (Gertler Viktor, 1937), amelyben Jávor Pállal játszottam együtt. Az összes többiben Kabos Gyulával. Megmondom őszintén, a színészt nem nagyon érdekelte, hogy ki a rendező. Az volt a fontos, hogy az ember mindig kapjon szerepet.

– *Gaál Bélával és Székely Istvánnal dolgoztál együtt több filmben. Volt valami lényeges különbség a munkamódszerükben?*

– Elég csendesek voltak ezek a magyar rendezők, nem adtak sok utasítást, nem volt sok próba, és nem változtattak menetközben. Az asszisztensek figyelmeztettek egy-két dologra, mire vigyázzak, mit ne felejtsek el, egyszer elpróbáltuk a jelenetet, azután felvették. Gaál Béla valamivel aktívabb volt. Székely Pistának a hangját sem hallottuk egész nap.

– *Népszerűek voltak akkortájt ezek a filmek...*

– Nagyon. Minden magyar film nagyon népszerű volt, azzal az óriási hatással, hogy magyarul szólaltunk meg (a külföldi filmek nem voltak szinkronizálva, csak feliratozva). És az emberek szívéből beszéltek ezek a filmek, az akkori mentalitásnak megfelelően.

– *Megismertek az emberek az utcán?*

– Hogyne. Megállítottak, rámköszöntek, leveleket kaptam. Ismertek, de nem az újságokból vagy hirdetésekéből vagy fényképről, hanem a moziból. Az újságcikkeket (kritikákat – ha voltak) én sem olvastam. A filmet nem tartották számon valami fontos dologként, nem ismerték el művészetként. Sokkal megbecsültebb dolog volt színházban játszani.

– *Mégis a filmszerepeidről ismertek rád az utcán!*

– Hát persze, mert hányan jártak moziba, és hányan a Vígszínházba, különösen a Nemzetibe? Én is többre becsültem a színházat, ami marhaság, mert ki emlékszik ma már azokra a darabokra? Engem most is a *Meseautóból* ismernek.

A cikk közvetlen elérhetőségei:

▶ offline: [Filmvilág folyóirat 1995/08 30-31. old.](#)

▶ online: http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=923

